

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Терещенко С. В.

кандидат педагогічних наук,

*старший викладач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького*

вул. Гетьманська, 20, Мелітополь, Запорізька область, Україна

orcid.org/0000-0001-8037-1968

esfir08@ukr.net

Ключові слова: *іншомовна компетентність, майбутні учителі музичного мистецтва, інформаційні технології, дистанційна форма навчання.*

Публікація висвітлює актуальну сьогодні проблему формування іншомовної компетентності здобувача вищої освіти немовної спеціальності. Автор подає ґрунтовну аналітику освітньої ситуації і місця в неї різнобічно освідченого фахівця. Особлива увага звертається на професію учителя музичного мистецтва та кола його професійного спілкування в тому числі іноземною мовою. Аналітика процесу активного впровадження інформаційних технологій дозволила автору виявити особливості дистанційної форми набуття знань здобувачами вищої освіти та виявити специфіку іншомовної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в такий спосіб навчання. Широке поширення мережових технологій, серед яких пріоритетними є освітні іншомовні Інтернет-ресурси, є засобом професійної комунікації майбутніх педагогів мистецької галузі освіти.

У статті наголошується, що упродовж навчання студентів в педагогічному ЗВО мають бути створені спеціально-організовані педагогічні умови оволодіння майбутніми учителями музичного мистецтва професійно-спрямованою іноземною мовою, її вербальними і невербальними знаками. Звертаючись до вивчення відомих педагогічних практик зі створення ефективних умов у навчальному процесі закладу вищої освіти, автор проектує їх на специфіку професії учителя мистецтва і подає перелік педагогічних умов, які можна використовувати для формування їхньої іншомовної компетентності.

Серед них: умова професійно-орієнтованої мотивації (передбачає іншомовну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва на рівні оволодіння ними спеціальними якостями за фахом та спрямуванням фахового навчання в педагогічному ЗВО на свідоме опанування професійно важливими знаннями та вміннями, необхідними для їхньої майбутньої викладацької, концертної, міжкультурної діяльності з використанням потенціалу іноземної мови та новітніх технологій отримання знань у тому числі і дистанційних); умова активного і свідомого засвоєння знань з іноземної мови (має за мету збільшення годин іноземної мови для студентів мистецьких спеціальностей та викладання фахових дисциплін іноземною мовою для оволодіння майбутніми учителями музичного мистецтва іншомовною компетентністю професійного спрямування); умова міжкультурного діалогу (є важливим складником комунікативних аспектів володіння іноземною мовою майбутніми учителями музичного мистецтва задля забезпечення практико-орієнтованого викладання предмету на рівні міжкультурного діалогу, посередником якого виступає мистецтво з його невичерпним джерелом людських почуттів, емоцій, прагнень, уподобань); умова дистанційного навчання (використання

інформаційних технологій як засобу створення освітнього середовища в іншомовній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва); умова активної педагогічної практики (полягає в реалізації одного з головних завдань професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої педагогічної освіти та орієнтується на досягнення єдності аудиторних занять он-лайн та часу активної педагогічної практики в реальному часі).

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING THE FOREIGN COMPETENCE OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

Tereshchenko S. V.

PhD (Pedagogy),

*Senior Lecturer at the Department of Theory and Methodology
of Music Education and Choreography*

*Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
Hetmanska Str., 20, Melitopol, Zaporizhzhia region, Ukraine*

orcid.org/0000-0001-8037-1968

esfir08@ukr.net

Key words: *professionally-oriented foreign language competence, future teachers of music art, information technology, distance learning.*

The publication highlights the current problem of forming foreign language competence of the applicant for higher education in non-language specialties. The author provides a thorough analysis of the educational situation and the place in it of a comprehensively certified specialist. Particular attention is paid to the profession of music teachers and the range of their professional communication, including in a foreign language. The analysis of the process of active introduction of information technologies allowed the author to identify the features of distance learning by higher education and identify the specifics of foreign language training of future music teachers in this way of learning. Addressing the study of well-known pedagogical practices of creating effective conditions in the educational process of higher education, the author designs them for the specifics of the profession of art teacher and provides a list of pedagogical conditions that can be used to form their foreign language competence. Among them: the condition of professionally-oriented motivation (provides foreign language training of future music teachers at the level of mastering their special qualities in the specialty and directing professional training to conscious mastery of professionally important knowledge and skills necessary for future teaching, concert, intercultural activities using potential of foreign languages and the latest technologies for acquiring knowledge, including remote); the condition of active and conscious acquisition of knowledge of a foreign language (aims to increase foreign language hours for students of art specialties and teaching professional disciplines in a foreign language for future music teachers to master foreign language professional competence); condition of intercultural dialogue (provides practice-oriented teaching of the subject at the level of intercultural dialogue, mediated by art); the condition of distance learning (provides for the active use of information technology as the means of creating an educational environment in foreign language training of future teachers of music); condition of active pedagogical practice (is to implement one of the main tasks of professional and pedagogical training of future teachers of music in institutions of higher pedagogical education and focuses on achieving unity of classroom classes online and time of active pedagogical practice offline).

Постановка проблеми. Особливості навчання майбутнього фахівця іноземній мові передбачають не тільки здобуття загальних для педагогічної діяльності вмінь та навичок, особистих якостей, а й опанування уміннями та навичками, зумовленими специфікою його професійної діяльності. Професійне спілкування в діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва та особливості їхньої фахової підготовки мають у своїй основі важливість та актуальність набуття високого рівня практичного володіння ними як музичним інструментом і методикою викладання предметів художньо-естетичної галузі, так і іноземною мовою, її вербальними та невербальними засобами.

Проблема вдосконалення іноземної підготовки майбутніх фахівців різного професійного спрямування у ЗВО набула особливої актуальності й стала предметом багатьох наукових досліджень, серед яких праці О. Бодальова, Ю. Ємельянова, Н. Кузьміної, С. Макаренка, В. Черевко та інших, що розкривають психологічні аспекти формування комунікативної компетентності. Г. Архіпова, А. Андрієнко, Н. Чернова та інші з'ясували сутність і структуру професійної іноземної компетентності. Серед педагогічних аспектів іноземної компетентності майбутніх учителів більше досліджена ця проблема в працях Є. Верещагіна, В. Костомарова, С. Тер-Мінасової, І. Халеєва та інших, які розглядають її в процесі поглибленого вивчення іноземних мов під час фахової підготовки. Організація навчальної діяльності студентів за допомогою технологій дистанційного навчання відображається в низці наукових розвідок, серед яких праці С. Атанасян, В. Бикова, Р. Гуревич, М. Кадемія, Н. Морзе, Н. Панаріна, Є. Полат та інших, які розкривають методологічні основи дистанційного навчання. Про педагогічні аспекти відкритого дистанційного середовища наголошено у дослідженнях О. Андреева, В. Беспалько, О. Коломійця, В. Кухаренко та інших. Праці М. Васильєва, Р. Вернидуба, В. Сергієнко, Ю. Триуса, В. Франчука, А. Худякова та інших, які розкривають методичну проблематику викладання предмету в дистанційних умовах.

Зауважимо, що донедавна вважалося, що фахова підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва не є співмірною дистанційному навчання, однак сучасні комп'ютерно-дистанційні освітні платформи відкривають широкі інформаційні можливості якісного оновлення сутності та форм фахового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва, із урахуванням оволодіння ними іноземною компетентністю в рамках тематики предметної галузі. Така форма навчання спонукає до пошуків оптимальних організаційних оболонок та педагогічних умов формування іноземної компетентності майбутніх учителів музич-

ного мистецтва як важливої та необхідної їхньої професійно-особистісної властивості в дистанційному середовищі сучасної освіти.

Мета статті – здійснити аналітику ефективних педагогічних умов формування професійно-орієнтованої іноземної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження дає підстави для виявлення тезису, згідно з яким особистість розвивається у процесі діяльності (Б. Ананьєв, П. Блонський, Я. Виготський, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Б. Теплов та інші). Зважаючи на це, навчальна діяльність майбутніх учителів музичного мистецтва відбувається в середовищі ЗВО, діяльність якого формує його особистість, вкладає в нього систему ціннісних орієнтацій, знань, умінь, навичок, формує компетентності в тому числі й іноземну. Але індивідуальний розвиток закладених у майбутніх учителів музичного мистецтва потенційних можливостей до вивчення іноземної мови професійно-орієнтованого спрямування вимагає певних умов.

У наукових дослідженнях досить часто зустрічаються такі поняття, як педагогічні, психолого-педагогічні, організаційно-педагогічні, дидактичні умови, які відрізняються структурою та змістом. Педагогічні умови складають основу вдосконалення навчального процесу в педагогічному ЗВО з підготовки висококваліфікованих фахівців, які б володіли іноземною мовою на достатньо високому рівні, для забезпечення ефективної діяльності в майбутньому. Ми розуміємо *педагогічні умови* як особливості організації навчального процесу у ЗВО на основі вивчення іноземної мови. Такі умови забезпечують цілісність особистісного розвитку здобувача освіти, створюють сприятливі можливості для формування іноземної компетентності як актуальної та необхідної для сучасного фахівця, незважаючи на профіль обраної ним спеціальності.

Перш ніж визначимо організаційно-педагогічні умови для формування іноземної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі дистанційного навчання, наведемо думки педагогів-науковців щодо педагогічних умов взагалі, розкриємо їх етимологічну особливість та зміст.

Особистісний розвиток людини зумовлюється взаємодією багатьох факторів, серед яких: спадковість, середовище, особливості родинного виховання, специфіка професійної діяльності. На особистість ці фактори діють не окремо, а разом, і тому виступають рушійною силою процесу розвитку. Обставини, від яких залежить цей розвиток і в яких він відбувається, і є умовами. Розви-

ток особистості того, хто навчається, означений мірою умов, в яких він знаходиться під час опанування знаннями.

Н. Сегеда розуміє категорію педагогічних умов як сукупність факторів, компонентів, необхідних і достатніх для виникнення і функціонування та зміни педагогічної системи; це професійно організований характер явищ, що ґрунтується на принципі науковості; категорія «педагогічні» робить акцент на якість засобів розвитку, які визначають успішність за умови їх використання, «у відомому смислі «педагогічний» означає гарантованість» [3]. С. Терещенко наголошує, що педагогічні умови, в яких відбувається навчання, мають відображати сутність навчально-виховного процесу, сприяти атмосфері співпраці, довіри, діалогічної взаємодії тощо [4].

Аналіз останніх досліджень, в яких можна простежити вирішення даної проблеми, розкривається у працях Т. Лупиніс, Т. Пахомової, Н. Вовчатої, Н. Болюбаш та інших. Питання організаційно-педагогічних умов у процесі формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців вивчали Н. Івасів, Ю. Руднік, Л. Петько та інші. Названі науковці розглядають теоретичні основи та практичне застосування організаційно-педагогічних умов у практиці навчання та виокремлюють організаційно-педагогічні умови формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців різних галузей знань.

В. Жигунова, досліджуючи проблему організаційно-педагогічних умов, що впливають на формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців, наголошує на визначній ролі компетентнісного підходу. Вона трактує їх як сукупність обставин, що сприяють побудові процесу навчання з урахуванням інтересів, потреб та можливостей студентів у використанні іноземної мови для ефективного виконання професійних завдань [2].

До педагогічних умов деякі науковці відносять психолого-педагогічні, методичні, організаційні та інформаційні умови, що створюються в педагогічному процесі свідомо і повинні забезпечувати найбільш ефективний перебіг цього процесу. Спираючись на вищеперераховані дослідження та наявні в педагогічній теорії і практиці підходи до виокремлення ефективних організаційно-педагогічних умов формування іншомовної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, ми визначили такі:

1. *Умова професійно-орієнтованої мотивації* ґрунтується на особистісно-зорієнтованому підході та передбачає іншомовну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва на рівні оволодіння ними спеціальними якостями за фахом та спрямування фахового навчання в педагогічному ЗВО на свідоме опанування майбутніми учите-

лями музичного мистецтва професійно важливими знаннями та уміннями, необхідними для їхньої майбутньої викладацької, концертної, міжкультурної діяльності з використанням потенціалу іноземної мови та новітніх технологій отримання знань у тому числі і дистанційних.

2. *Умова активного і свідомого засвоєння знань з іноземної мови* засновується на засадах компетентнісного підходу і має за мету збільшення годин іноземної мови для студентів мистецьких спеціальностей та викладання фахових дисциплін іноземною мовою для оволодіння майбутніми учителями музичного мистецтва іншомовною компетентністю професійного спрямування.

3. *Умова міжкультурного діалогу* базується на професійно-діяльнісному підході і є важливим складником комунікативних аспектів володіння іноземною мовою майбутніми учителями музичного мистецтва задля забезпечення практико-орієнтованого викладання предмету на рівні міжкультурного діалогу, посередником якого виступає мистецтво з його невичерпним джерелом людських почуттів, емоцій, прагнень, уподобань.

Дана умова містить важливість і сформованість комунікативної складової, яка передбачає використання професійно-орієнтованих іншомовних знань, навичок, вмінь та виражається у здатності майбутнього учителя музичного мистецтва спілкуватися іноземною мовою у середовищі творчої комунікації. Для забезпечення ефективності даної умови в дистанційній формі навчання варто майбутнім учителям музичного мистецтва розвивати іншомовні комунікативні уміння (високий рівень орієнтації в тематичному матеріалі предмету, що буде викладатися в майбутньому, володіння відповідним мовним матеріалом, розуміння педагогічної ситуації) засобами комп'ютерних технологій.

4. *Умова дистанційного навчання* передбачає використання інформаційних технологій як засобу створення освітнього середовища в іншомовній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Аналітика процесу активного впровадження інформаційних технологій через дистанційну форму навчання в навчальний процес іншомовної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у ЗВО дає підстави говорити, що однією з ознак такого середовища є використання мережевих технологій, серед яких пріоритетними є освітні іншомовні Інтернет-ресурси, які сьогодні стали не тільки доступними формами здобуття знань, а й засобом професійної комунікації майбутніх педагогів мистецької галузі освіти.

Важливими складниками інформаційного освітнього середовища у формуванні іншомовної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання є:

1) освітні портали з оволодіння фахівцями будь-якої галузі знань іноземною мовою;

2) електронні бібліотеки, у яких можна ознайомитися із професійно-спрямованою навчальною періодикою, книгами, аудіо- та відеоматеріалами іноземною мовою, пройти демо-тести та ознайомитися з комп'ютерними освітніми програмами з навчання іноземній мові;

3) електронна спеціалізована база вправ та комп'ютеризованих тестових завдань для перевірки видів мовленнєвої діяльності з іноземних мов, тематично-упорядкованих за фахом, що дозволяє систематично здійснювати контроль і оцінку навчальних досягнень майбутніх учителів музичного мистецтва.

Умова дистанційного навчання у процесі оволодіння іноземною мовою за фахом забезпечує можливість для розвитку пізнавальної діяльності та розкриття творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва.

При дистанційній формі здобуття знань з іноземної мови розвивається самостійність майбутніх учителів музичного мистецтва, адже викладач вже не є для них єдиним джерелом здобуття іншомовної інформації. Тому дистанційну умову навчання доцільно використовувати для іншомовної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, у процесі формування якої студенти набувають іншомовних інформаційно-аналітичних умінь на предмет і зміст мистецьких дисциплін, пов'язаних із пошуком, класифікацією, систематизацією отриманої інформації та умінь перекладу та узагальнення отриманих знань у вигляді тематичних схем, таблиць, мультимедійних презентацій іноземною мовою. Таким чином, під умовою дистанційного навчання у формуванні іншомовної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва розуміємо сукупність широких розвивальних можливостей освітньо-інформаційного іншомовного середовища.

5. *Умова активної педагогічної практики* полягає в реалізації одного з головних завдань професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої педагогічної освіти та орієнтується на досягнення єдності аудиторних занять та часу активної педагогічної практики.

І. Баранцова наголошує, що активна педагогічна практика є важливим моментом у формуванні професійно-важливих якостей та умінь майбутніх педагогів [1]. Розуміння майбутніми учителями музичного мистецтва цього аспекту стає поштовхом до їх особистісного самовизначення та самовдосконалення, розвитку здібностей, удосконалення спеціальних і іншомовних умінь, необхідних для майбутньої педагогічної

діяльності. В умовах дистанційної форми навчання ця умова набуває більш технічного контексту і проявляється в застосуванні майбутніми учителями музичного мистецтва комп'ютерних версій дидактичного матеріалу з мистецьких дисциплін, розробленні авторських творчих блогів, тематичних мистецьких програм, віртуальних екскурсій і подорожей, створенні можливості для відвідування онлайн-концертів, мистецьких заходів тощо.

Процес формування іншомовної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва здійснюється і на теоретичному рівні, і спрямовується на здобуття ними практичних мовленнєвих умінь і навичок, що реалізується в процесі активної педагогічної практики, що є обов'язковою складовою частиною навчального процесу педагогічного закладу вищої освіти. Дана умова забезпечує поєднання іншомовної теоретичної підготовки студентів-музикантів з їхньою майбутньою практичною діяльністю, доповнює і поглиблює набуті в процесі навчання знання з іноземної мови, прищеплює інтерес до професії, розвиває іншомовні мовленнєво-комунікативні здібності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямку.

Отже, для формування іншомовної компетентності в майбутніх учителів музичного мистецтва необхідно забезпечити гармонійний розвиток усіх видів їх спеціальної та іншомовної діяльності, сформувати комунікативні вміння, мовленнєву активність, забезпечити соціокультурний розвиток їхньої особистості, розкрити важливість міжкультурної комунікації та мотивувати до опанування предмету, що буде викладатися в майбутньому, із залученням ґрунтовних знань з іноземної мови. Особливу увагу варто приділити організаційно-педагогічним умовам формування іншомовної компетентності у процесі отримання знань у дистанційній формі. Серед великого переліку запропонованих науковцями-практиками організаційно-педагогічних умов нами були обрані такі: умова професійно-орієнтованої мотивації, активного і свідомого засвоєння знань з іноземної мови, міжкультурного діалогу, дистанційного навчання та активної педагогічної практики. На наше глибоке переконання, в середовищі цих педагогічних умов формування іншомовної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва буде відбуватися ефективно.

До перспектив подальших досліджень відносимо пошук методичних орієнтирів формування професійно-орієнтованої іншомовної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранцова І.О. Формування інтеркультурної компетентності майбутнього вчителя в процесі його професійної підготовки. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти України: матеріали IV Міжнар. науково-практичної конференції (17 березня 2016 р.)*. Київ, 2016. С. 24–28.
2. Жигунова В.О. Організаційно-педагогічні умови формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців з міжнародної інформації. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018, № 6. С. 46–57.
3. Сегеда Н.А. Професійний розвиток викладача музичного мистецтва: історія, методологія, теорія. Київ, 2011. 273 с.
4. Терещенко С.В. Розвиток креативності підлітків на інтегрованих уроках музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 240 с.

REFERENCES

1. Barantsova I.O. (2016) Formuvannya interkulturnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia v protsesi yoho profesiinoi pidhotovky [Formation of intercultural competence of the future teacher in the process of his professional training]. *Aktualni problemy vyshchoi profesiinoi osvity Ukrainy: materialy IV Mizhnar. naukovopraktychnoi konferentsii (17 bereznia 2016 r.)*, Kyiv: Aktualni problemy vyshchoi profesiinoi osvity Ukrainy, pp. 24-28. [in Ukrainian].
2. Zhyhunova V. O. (2018) Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannya inshomovnoi kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv z mizhnarodnoi informatsii [Organizational and pedagogical think about the formulation of insightful competence of maybutnyh faculties from international information]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, no.6, pp. 46-57. [in Ukrainian].
3. Sehedan N. A. (2011) Profesiinyi rozvytok vykladacha muzychnoho mystetstva: istoriia, metodolohiia, teoriia [Professional development of a music teacher: history, methodology, theory]. Kyiv, NPU MP Drahomanov. (in Ukrainian). [in Ukrainian].
4. Tereshchenko S.V. (2018) Rozvytok kreatyvnosti pidlitkiv na intehrovanykh urokakh muzyky [Development of creativity of teenagers in integrated music lessons] (PhD Thesis), Kyiv: NPU MP Drahomanov. [in Ukrainian].